

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Strateški kompas EU**(mnenje na lastno pobudo)**

(2023/C 140/04)

Poročevalec: **Christian MOOS**Soporočevalec: **Peter CLEVER**

Sklep plenarne skupščine	14. 7. 2022
Pravna podlaga	člen 52(2) Poslovnika mnenje na lastno pobudo
Pristojnost	strokovna skupina za zunanje odnose
Datum sprejetja na seji komisije	20. 12. 2022
Datum sprejetja na plenarnem zasedanju	24. 1. 2023
Plenarno zasedanje št.	575
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	163/1/5

1. Povzetek in priporočila

1.1 Strateški kompas je velik napredek. Gre za vrsto zelo pomembnih konkretnih projektov in ukrepov, ki krepijo evropsko varnost. Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) meni, da ga je treba razširiti v celovito strategijo evropske zunanje in varnostne politike ter da mora pri tem sodelovati civilna družba.

1.2 EESO poudarja, da je varnost mnogo več kot zgolj obramba in da bi se morala celovita varnostna strategija EU osredotočiti tudi na civilne in preventivne vidike, s katerimi bi podprli in dopolnili konkretne obrambne ukrepe.

1.3 EESO poudarja preventivno vlogo socialne pravičnosti, gospodarskih obetov in okoljske trajnosti. Socialni mir in gospodarska stabilnost sta pomembna predpogoja za nenasilje. Omejitev globalnega segrevanja in obvladovanje njegovih posledic sta nujna za ohranjanje družbenega reda in miru na svetu.

1.4 V strateškem kompasu se ne upošteva v zadostni meri vloga, ki jo lahko ima in mora imeti evropska civilna družba za doseganje večje odpornosti proti hibridnim napadom ter sistematičnemu spodkopavanju kohezije in solidarnosti v državah članicah EU in med njimi, ki jih izvajajo sovražne sile.

1.5 Civilna in preventivna varnostna politika je tesno povezana z obrambno zmogljivostjo vojske, ki mora veljati za nujen pogoj za varnost, zaradi njenega odvračilnega učinka pa tudi za preventivo.

1.6 EESO meni, da je v strateškem kompasu evropska varnostna in obrambna politika prikazana pretirano pozitivno.

1.7 NATO ni samo strateški partner EU, ampak je tudi ključen za zagotavljanje njene varnosti. Evropejci morajo povečati dodano vrednost zveze NATO z ukrepi, ki krepijo njihovo sposobnost strateškega ukrepanja. EU in NATO doslej še nista v celoti izkoristila potenciala svojega sodelovanja. Krepitev evropskega stebra varnosti in obrambe pomeni krepitev zveze NATO.

1.8 Navsezadnje mora EU prevzeti večjo odgovornost in ustvariti evropsko obrambno unijo kot evropski steber zveze NATO, ki bo v celoti spoštovala nevtralnost nekaterih njenih držav članic in bo z njo združljiva.

1.9 EU bi se morala bolj zavedati ključnega pomena čezatlantskega partnerstva za zvezo NATO in s tem za evropsko varnost.

1.10 Preveč članic EU je dolgo časa zanemarjalo svoje obrambne zaveze in zmogljivosti, zaradi česar so njihove oborožene sile zelo pomanjkljivo opremljene, slabo pripravljene in premalo interoperabilne.

1.11 Države članice EU morajo bolje uskladiti razvoj nacionalnih zmogljivosti in obrambno načrtovanje ter si prizadevati za skupno javno naročanje. Z veliko boljšim usklajevanjem nacionalnih industrijskih politik je treba povečati učinkovitost evropskih obrambnih zmogljivosti.

1.12 Evropsko sposobnost ukrepanja je treba okrepiti z večinskim odločanjem na področju zunanje in varnostne politike.

1.13 Kot pomemben dodatni element strateškega kompasa je treba opredeliti vlogo, ki jo lahko ima evropska civilna družba na področju solidarnosti, sodelovanja in odpornosti.

1.14 EESO predlaga javne forume za strateške razprave na evropski in nacionalni ravni.

2. Splošne ugotovitve

2.1 To mnenje na lastno pobudo obravnava učinek strateškega kompasa in z vidika civilne družbe politično ocenjuje evropske cilje kompasa in priložnosti, povezane z njim. EESO pozdravlja pobude Evropske unije za krepitev evropske varnosti in obrambe.

2.2 Civilna družba ni le pasivni opazovalec varnostnih vprašanj, zato ji je treba prisluhniti. V primeru konfliktov so civilne institucije močno prizadete, civilisti pa trpijo zaradi uničujočih posledic vojne.

2.3 Po mnenju civilne družbe ima strateški kompas ozko perspektivo varnosti s posebnim poudarkom na obrambi. EESO poudarja, da je varnost mnogo več kot samo obramba in da bi se morala varnostna strategija EU bolj kot sedanji strateški kompas osredotočiti na civilne in preventivne vidike.

2.4 EU nasprotuje nasilju in vojni. Bolje mora izkoristiti svoje politične, materialne in kulturne vire, da bi prispevala k mirnemu reševanju sporov in preprečila vojaško zaostrovanje. V tem je verjetno potencialno njena pomembna dodana vrednost in s tem je doslej dosegla vpliv v svetu. Učinkoviteje si mora prizadevati za vrnitev k večstranskim sporazumom o nadzoru nad orožjem, spoštovanje Pogodbe o neširjenju jedrskega orožja in zavezanost jedrski razorožitvi.

2.5 Na pravih temeljih multilateralni red je nujen za zaščito univerzalnih človekovih pravic. EU si mora skupaj z vsemi podobno mislečimi partnerji po vsem svetu po najboljših močeh prizadevati za ohranitev ter po potrebi ponovno vzpostavitev in prenovo na pravih temelječega multilateralnega reda. Politika trde moči in pravica močnejšega nista združljivi z demokracijo in pravno državo. Varnost brez svobode ne bi bila smiselna, saj je hkrati pomemben pogoj za svobodo.

2.6 Civilna in preventivna varnostna politika ni v nasprotju z vojaško obrambno zmogljivostjo, ki mora veljati za nujen pogoj za varnost, zaradi njenega odvrčilnega učinka pa tudi za preventivno.

2.7 Politične in finančne naložbe v varnost in obrambo zahtevajo premišljeno in temeljito oceno a) sistemskih ter b) materialnih prednosti in slabosti EU ter njene sposobnosti, da i) poskrbi za svojo varnost, ii) vzpostavi stabilnost v svoji soseščini, iii) zavaruje svetovne trgovinske poti ter dostop do ključnega blaga in materialov ter nenazadnje iv) s pomočjo svojih držav članic postane zanesljiv in jasno predan partner v zavezništvih, ki niso bistvena samo za varnost Evrope.

2.8 Varnosti in svobode ni mogoče doseči z izključno vojaškimi zmogljivostmi. Potrebni so celosten družbeni, gospodarski in okoljski pristop ter boljši obveščevalni podatki in predvidevanje. Preventivna politika in reševanje sporov z diplomatskimi in civilnimi sredstvi morata biti na prvem mestu. Uporaba vojaške sile mora ostati zadnja možnost. Za to pa so potrebne tudi verodostojne vojaške zmogljivosti in nedvomna pripravljenost, da se uporabijo, če je to neizogibno. EU mora odločneje braniti svoje interese.

2.9 Ohranjanje pravičnega miru je končni cilj svetovnega varnostnega sistema, multilateralizem pa je najboljši instrument za doseg tega cilja. Vendar je pod vse večjim pritiskom. EESO se strinja s priporočili poročila o svetovnem miru za leto 2022, ki vsebujejo poziv k ukrepom za okrepitev svetovne mirovne strukture ⁽¹⁾.

2.10 Za izvajanje ukrepov za krepitev obrambnih zmogljivosti in povečanje varnosti je potrebna večja medinstitucionalna usklajenost, ne ozko delovanje, predvsem pa je potrebna močna zavezanost držav članic.

2.11 Zaradi ruskega napada na Ukrajino in ponovne vojne v Evropi ter neizprosne politike moči so potrebne učinkovite zmogljivosti za odvratanje. Čeprav EU za svoj cilj nikoli ni imela politike velike sile, se mora zdaj, ko Rusija in Kitajska izpodbijata mednarodni sistem in varnost, prilagoditi vse večji sistemski konkurenci med velikimi silami. Rusija odkrito krši Ustanovno listino ZN, Kitajska pa jasno krši univerzalne človekove pravice v Šindžangu in Hongkongu.

2.12 ZDA, Kanada in druge svetovne demokracije so pomembne partnerice pri zagotavljanju univerzalnih človekovih pravic, ki so se jim uradno in prostovoljno zavezale vse države članice Združenih narodov ter od katerih ni mogoče nikjer in nikoli odstopati.

2.13 EU bi se morala bolje zavedati ključnega pomena čezatlantskega partnerstva, tj. odnosov z ZDA, za zvezo NATO in za evropsko varnost. Čeprav so se interesi ZDA v zadnjih letih vse bolj osredotočali na azijsko in pacifiško regijo, ruska agresija kaže, da je treba svetovni red še naprej varovati in po potrebi braniti tudi v Evropi.

2.14 NATO ni le strateški partner EU, temveč zagotavlja tudi vojaško obrambo Evrope. Evropski obrambni steber bi bilo treba razvijati v smislu popolnega dopolnjevanja. Napad Rusije na Ukrajino in mednarodni varnostni red to v vseh pogledih potrjuje. Tesnejše evropsko sodelovanje na obrambnem področju lahko okrepi NATO in poveča zmožnost Evrope, da učinkoviteje prispeva k svoji varnosti in regionalni stabilnosti.

2.15 Čeprav EU kot skupnost in NATO kot zavezništvo nikakor nista enaka, je med njima vse več stičišč, ne le z vidika vrednot in ciljev. Po vstopu Finske in Švedske v NATO bo v obe organizaciji vključenih 23 držav. Evropejci lahko zavezništvu zagotovijo in morajo zagotoviti večjo dodano vrednost z ukrepi, ki krepijo njihovo sposobnost strateškega ukrepanja. Navsezadnje mora EU prevzeti večjo odgovornost za svojo varnost in ustvariti evropsko obrambno unijo kot evropski steber zveze NATO, ki bo v celoti spoštovala nevtralnost nekaterih njenih držav članic.

2.16 Preveč članic EU je predolgo zanemarjalo svoje obrambne zmogljivosti. Zaradi deloma premajhnih, predvsem pa neučinkovitih obrambnih izdatkov so oborožene sile v številnih državah članicah EU zelo pomanjkljivo opremljene, slabo pripravljene in premalo interoperabilne. Države članice EU, ki so hkrati tudi članice zveze NATO, s tem zanemarjajo svoje obveznosti v okviru zavezništva.

2.17 Obrambna sposobnost Evrope ni odvisna samo od višine razpoložljivih proračunskih sredstev, ampak predvsem od njihove učinkovite uporabe. Različni oborožitveni sistemi v EU povzročajo podvajanje, visoke stroške in neučinkovitost. Države članice EU morajo bolje uskladiti razvoj nacionalnih zmogljivosti in obrambno načrtovanje ter si prizadevati za

⁽¹⁾ *Common Security – For our shared future* (Skupna varnost – za našo skupno prihodnost), Stockholm, 2022.

skupno javno naročanje. Sprejeti bi bilo treba dosledne politike javnega naročanja na ravni EU in nacionalni ravni, da bi dosegli ekonomijo obsega, ki je potrebna za zmanjšanje stroškov, in da bi lahko ustvarili zadosti dejavnosti za obstoj nastajajočih zagonskih podjetij⁽²⁾. Sedanje prakse na evropskem obrambnem trgu odražajo visoke stroške neukrepanja na ravni EU.

2.18 Kljub stalnemu strukturnemu sodelovanju (PESCO), usklajenemu letnemu pregledu na področju obrambe (CARD) in Evropskemu obrambnemu skladu je EU premalo napredovala pri razvoju učinkovitih skupnih struktur, s katerimi bi lahko zagotavljala svojo varnost. Prav tako pomembna je Izjava iz Versaillesa iz marca 2022, ki temelji na sklepu voditeljev držav in vlad iz decembra 2021, da bo „Evropska unija prevzela več odgovornosti za lastno varnost ter da si bo na področju obrambe prizadevala za strateško ukrepanje in povečala svoje zmogljivosti za samostojno delovanje“.

2.19 Zmogljivost EU za ukrepanje na področju zunanje in varnostne politike bi se okrepila z odmikom od soglasnih odločitev (in možnosti, da posamezna država članica blokira vse druge) v Svetu na področju zunanje politike. Vmesna rešitev bi bila lahko začasna poskusna faza glasovanja s kvalificirano večino ali superkvalificirano večino (tj. višji pragi za kvalificirano večino). Usklajenega delovanja držav članic sicer v prvi vrsti ne preprečuje institucionalni okvir, ampak države članice obstoječi institucionalni okvir obidejo, ne izkoristijo njegovih možnosti in se vanj ne vključijo.

2.20 Da bi Evropa lahko zagotavljala varnost, morda potrebuje nov diskurz in konkretne ukrepe ob podpori civilne družbe in aktivnega državljanstva, da bi okrepila evropsko identiteto in solidarnost, ne da bi pri tem na mesto nacionalizma nastopil evropski šovinizem. Udeležba javnosti bi morala biti odprta, pregledna in vključujoča.

3. Pozitivni vidiki strateškega kompasa

3.1 Cilj strateškega kompasa, da se doseže večja varnost s krepitvijo zmogljivosti (ukrepanje), izboljšanjem pripravljenosti (varnost), ciljno usmerjenimi naložbami (naložbe) in okrepljenim sodelovanjem (partnerstvo) ter krepitvijo partnerstev in zavezništev, je dobro izbran.

3.2 Strateški kompas potrjuje odločenost Evrope, da spoštuje načela Ustanovne listine Združenih narodov, ponovno vzpostavi mir in brani svobodo v Evropi.

3.3 Kitajska je v strateškem kompasu v zvezi z varnostjo opisana kot sistemski tekmeč; to potrjujejo njene množične kršitve univerzalnih človekovih pravic, nenehna grožnja Tajvanu in podpora ruskemu agresorju. V strateškem kompasu je poudarjeno, da Kitajska in Rusija izpodbijata mednarodni red, povečujeta svoje zaloge jedrskega orožja in razvijata nove oborožitvene sisteme.

3.4 V strateškem kompasu je poudarjena tudi nevarna erozija strukture nadzora nad oborožitvijo in negativne posledice te normativne praznine za varnost EU.

3.5 EU ima v vseh svetovnih regijah legitimne interese. V strateškem kompasu niso vse sistematično zajete, vendar se v njem pravilno navaja, da zaradi evropske nedejavnosti druge sile zapolnjujejo prostor, kar je še posebej razvidno na Zahodnem Balkanu.

3.6 V strateškem kompasu je poudarjeno, da mora EU ukrepati veliko hitreje in odločneje ter da se morajo države članice zanesti na medsebojno pomoč. Zato je poudarjen pomen člena 42(7) PEU. EU bi morala pojasniti skladnost te podlage iz primarnega prava z obveznostjo zagotavljanja pomoči v skladu s členom 5 Severnoatlantske pogodbe.

⁽²⁾ *Kažipot za tehnologije, kritične za varnost in obrambo*, COM(2022) 61 final, točka 4.9.

3.7 Izboljšana pripravljenost in interoperabilnost sta v strateškem kompasu opredeljeni kot prednostni nalogi, ki morata biti usklajeni z zvezo NATO. Strateški kompas predstavlja EU kot nosilko boljše evropske obrambe in napoveduje, da bo zapolnila vrzeli v ključnih zmogljivostih, okrepila odpornost evropskih družb in vzpostavila stabilnost v evropskem sosedstvu. Prvi korak je vzpostavitev zmogljivosti za hitro napotitev, ki jo bo sestavljalo 5 000 vojakov in bo v celoti operativna do leta 2025. EESO opozarja, da je skrajni čas, da se dosežejo rezultati, saj je EU že pred več kot dvema desetletjema v zvezi s tem določila ambicioznejše cilje, ki pa do danes še niso doseženi.

3.8 Čeprav strateški kompas ne omenja uvedbe glasovanja s kvalificirano večino v zunanji politiki, pa poziva h konstruktivni vzdržanosti, da bi države članice, ki so pripravljene ukrepati, to tudi lahko storile. Pri tem bi lahko bolj izkoristili člen 44 PEU, da bi omogočili sodelovanje v skupni varnostni in obrambni politiki (SVOP) državam članicam z ustreznimi zmogljivostmi, ki so za to pripravljene, in sicer na podlagi prenosa pooblastil s strani Sveta.

3.9 Cilj strateškega kompasa je smiselno združiti civilne in vojaške misije in operacije v okviru SVOP. Poudarjen je pomen civilnih misij SVOP v okviru nevojaških odzivov. Strateški kompas si prizadeva za tesnejše sodelovanje med SVOP in deležniki na področju pravosodja in notranjih zadev EU.

3.10 EESO pozdravlja, da je v strateškem kompasu uporabljen pristop, usmerjen v ukrepanje, in da so opredeljeni konkretni predlogi in koraki ter ciljni datumi in mejniki, ki jih bosta redno pregledovala Svet EU in Evropski svet.

3.11 V strateškem kompasu so poudarjeni tudi pomembni ukrepi za boljše upoštevanje pristopa k enakosti spolov, miru in varnosti ter podnebni učinkovitosti v misijah in operacijah SVOP. EU bo do leta 2023 zlasti okrepila mrežo svetovalcev za univerzalne človekove pravice in enakost spolov v svojih misijah in operacijah SVOP, z izvajanjem časovnega načrta EU za podnebne spremembe in obrambo pa bo napredovala v smeri podnebne nevtralnosti v vojaškem sektorju.

4. Kritične pripombe k strateškemu kompasu

4.1 Strateški kompas je zelo ambiciozen dokument z več kot 80 konkretnimi ukrepi, ki jih je treba sprejeti do leta 2025. Za to je potrebna močna politična volja držav članic. V nasprotnem primeru bi se lahko zdelo, da je EU premalo kompetentna na področju zunanje in obrambne politike.

4.2 Za strateški kompas je značilno ozko pojmovanje varnosti. Vendar pa je varnost več kot samo obramba. Za preprečevanje vojaških spopadov sta ključnega pomena večje preprečevanje in predvidevanje. Strateški kompas je osredotočen na opredelitev nabora konkretnih projektov in ukrepov. EESO to pozdravlja. Vendar pa se v njem premalo obravnavajo konkretna geografska območja in nezadostno opredeljuje, kje želi EU tudi zunaj svojega ozemlja, na primer v svoji neposredni sosesčini, zagotoviti stabilnost in varnost v skladu s svojimi vrednotami in cilji. Treba ga je razširiti v celovito strategijo, ki bo vključevala civilno družbo.

4.3 V strateškem kompasu je precej pozitivno prikazana skladnost varnostne in obrambne politike EU ter njenih potencialnih zmogljivosti, ko je na primer navedeno, da je prednost EU pri preprečevanju in reševanju zunanjih konfliktov in kriz v tem, da lahko uporabi tako vojaška kot tudi civilna sredstva. Konkretni uspešni primeri tega niso predstavljeni. Analiza, ki ne temelji na stvarnosti, pa ne more biti trdna podlaga za varnostno strategijo. Samoocena EU kot dosledne voditeljice pri večstranskih rešitvah in njena izrecna samohvala v strateškem kompasu, na primer v povezavi z dojemanjem njene odgovornosti za svetovno varnost, ne omogočata odkritega pregleda stanja.

4.4 EU je morda vložila veliko političnih in finančnih sredstev v multilateralizem, vendar so si države članice vsaj do ruskega napada prizadevale za usklajene cilje evropske zunanje politike samo takrat, kadar je to neposredno ustrezalo njihovim nacionalnim interesom. To temeljno pomanjkanje strateškega predvidevanja je mogoče ponazoriti z več primeri, med drugim s širitvenim procesom na Zahodnem Balkanu, evropskimi odzivi na vojno v Libiji, odvisnostjo na področju oskrbe z energijo, surovinami in drugih področjih, zastopanostjo Evrope v Organizaciji združenih narodov in različno visokimi naložbami v nacionalne vojaške zmogljivosti glede na BDP.

4.5 V strateškem kompasu je priznано, da je NATO pomemben za evropsko varnost, vendar to ne zadošča. Navedeni so strateško partnerstvo z zvezo NATO, dopolnjevanje in avtonomno odločanje. Vendar je le še peščica držav članic nevtralnih, torej niso članice NATO, zaveznitvo pa je več kot le strateški partner Evrope. NATO je in bo še nekaj časa edino pravo jamstvo za varnost Evrope. Vendar lahko EU pomaga Evropejcem, da bolje organizirajo svoj prispevek k evropski varnosti, tako da združijo svoje obrambne zmogljivosti in opustijo neusklajene nacionalne politike v korist skupnega evropskega pristopa. Niti EU niti NATO kljub številnim dobrim pristopom v strateškem kompasu doslej še nista v celoti izkoristila potenciala svojega sodelovanja.

4.6 Koncept evropske strateške avtonomije je treba jasno opredeliti, kadar se uporablja za varnostna in obrambna vprašanja, kot je to v primeru strateškega kompasa. Strateška avtonomija ne pomeni, da EU nastopa samostojno, temveč da postane boljša partnerica, ki je sposobna ukrepati, kadar je to potrebno, tudi kadar podpora ni na voljo. Ne sme pomeniti vzdrževanja enake razdalje do svetovnih sil, kot je EESO že poudaril v svojem nedavnem mnenju o čezatlantskih odnosih. ZDA so in ostajajo najpomembnejši zaveznik in partner Evrope. Kljub temu bi si morala EU prizadevati za zmanjšanje strateške odvisnosti, tudi na varnostnem in obrambnem področju, kot je EESO navedel v mnenju *Kažipot za tehnologije, kritične za varnost in obrambo* ⁽³⁾.

4.7 Enostransko evropsko odvisnost je treba zmanjšati, in to ne le na področju obrambe. To je izjemno pomembno za evropsko varnost. Vendar EESO meni, da soodvisnost, zlasti med podobno mislečimi partnerji, ni le koristna, temveč je nujen pogoj za multilateralni red, ki temelji na pravilih.

4.8 Glede prihodnjih vojaških zmogljivosti EU so sile za hitro napotitev, napovedane v strateškem kompasu, v skladu z načrti za manjše sile za hitro napotitev v okviru mednarodno usklajenih misij. Teh prizadevanj pa ni mogoče obravnavati neodvisno od ustreznega prispevka Evrope k lastni varnosti v okviru zveze NATO. Evropska prizadevanja morajo podpirati učinkovitost evropskega stebra zveze NATO. Trenutno ni jasno, kako lahko države članice EU in NATO hkrati zagotovijo zadostna sredstva za sile NATO za hitro napotitev in tudi sile EU za hitro napotitev, če bi jih bilo treba uporabiti hkrati. Poleg tega predstavljeni ukrepi v zvezi s silami za hitro napotitev nekoliko zaostajajo za odločitvami, ki so bile sprejete že pred desetletji (v Helsinkih leta 1999).

4.9 V strateškem kompasu se ne upošteva vloga, ki jo lahko ima in mora imeti evropska civilna družba pri povečanju odpornosti proti sistematičnemu spodkopavanju kohezije in solidarnosti v državah članicah EU in med njimi, ki jih izvajajo sovražne sile.

4.10 Za nadgradnjo EU kot jamstva za demokracijo in pravno državo niso potrebne le močne oziroma močnejše institucije EU in večja daljnovidnost držav članic, temveč tudi obsežna čezmejna družbena zaveznitva, ki si jih ni mogoče predstavljati brez močne in živahne vseevropske organizirane civilne družbe ter polno vključenih evropskih socialnih partnerjev.

4.11 Sovražni napadi ne vključujejo le vojaških operacij, temveč tudi dezinformacije, kibernetске napade, gospodarsko izsiljevanje itd. Strateški kompas omenja razvoj nabora hibridnih orodij za usklajeno odzivanje na hibridne grožnje in nabor orodij za obravnavo tujega manipuliranja z informacijami in vmešavanja ter krepitev zbirke orodij za kibernetско diplomacijo. Vendar je treba v strateškem kompasu ta ključni vidik podrobneje opredeliti. EU nujno potrebuje medinstitucionalni pristop k boju proti takšnim napadom in vmešavanju, ki mora vključevati reprezentativno civilno družbo, da bi postavila temelje za učinkovito solidarnost, sodelovanje in odpornost državljanov Unije, zlasti na lokalni ravni, kjer se posledice takšnih napadov najbolj neposredno občutijo.

4.12 Varnosti Evrope ne ogrožajo le vojaški napadi v tradicionalnem smislu. Tudi kibernetске napade na zasebna podjetja, javne ustanove in kritično infrastrukturo ter njihovo sabotažo je treba obravnavati kot hibridne vojne napade, ki lahko povzročijo uničujočo škodo. Ta vidik v strateškem kompasu ni dovolj obravnavan, zlasti kar zadeva učinkovite zaščitne ukrepe in protiukrepe.

⁽³⁾ Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Kažipot za tehnologije, kritične za varnost in obrambo (COM(2022) 61 final) (UL C 443, 22.11.2022, str. 112).

5. Prilagoditev strateškega kompasa

5.1 EESO se v celoti strinja, da se mora EU prilagoditi vse bolj agresivnim revizionističnim silam, ki kršijo Ustanovno listino ZN. Na pravilih temelječ multilateralni red je mogoče ponovno vzpostaviti, če bodo liberalne demokracije vztrajale pri svojih načelih, jih podprle z diplomatskimi, civilnimi in vojaškimi zmogljivostmi ter ne bodo podlegle skušnjavam, pritiskom in grožnjam avtoritarnih sil.

5.2 Evropska politika si mora prizadevati za preprečevanje oboroženih spopadov, pri tem pa mora upoštevati tudi, da je svet precej manj miroljuben, kot se je zdelo po koncu hladne vojne. Zato evropska družba potrebuje politično soglasje o tem, kako učinkovito vzpostaviti svojo obrambo pred morebitnimi agresorji, zlasti pa, kako vzpostaviti svoje zmogljivosti civilne obrambe. Ključnega pomena sta odločnejša javna razprava in aktivno sodelovanje akterjev civilne družbe.

5.3 S političnega vidika je treba veliko več vlagati v čezatlantsko partnerstvo. Čeprav presega okvir zveze NATO, je podporni steber zaveznitva. Evropa si mora bolj prizadevati za ohranitev in poglobitev odnosov med EU in ZDA. Stabilno partnerstvo z ZDA, tako v trgovinskih odnosih kot tudi na področju varnosti, je izjemnega pomena.

5.4 Evropa si prizadeva za svet brez jedrskega orožja. Dokler ta cilj ne bo dosežen, so ameriško jamstvo jedrske varnosti za Evropo, jedrsko odvratanje v okviru NATO in francoska odvratilna sila še naprej nujno potrebni za evropsko varnost.

5.5 Evropske partnerice se morajo nujno osredotočiti na povečanje učinkovitosti svojih obrambnih izdatkov, kar je mogoče med drugim doseči z veliko večjo interoperabilnostjo njihovih nacionalnih konvencionalnih vojaških sistemov. Države članice morajo premagati sedanje težave in nesporazume glede nakupa nujno potrebnih kratkoročnih obrambnih zmogljivosti ter najti skupen pristop k srednje- do dolgoročni krepitvi svojih obrambnih sistemov s skupnimi javnimi naročili in skupnimi projekti sodelovanja. Skupni evropski projekti ne bi smeli izključevati tesnih zaveznikov in partnerjev, vendar mora biti njihov dostop do evropskega obrambnega trga strogo vzajemni.

5.6 Delež obrambnih izdatkov glede na BDP je pomemben, ker so se o njem dogovorile zahodne zaveznice, obveznosti pa je treba izpolnjevati. Za učinkovite zmogljivosti je pomembnejše, da so natančno opredeljene in pravočasno dosežene. Pri tem je drugotnega pomena, ali so zanje potrebna sredstva v višini točno 2 % BDP ali več. Odločilno je, da morebitni agresor oceni, da je cena za napad previsoka. EU mora graditi na svojih instrumentih in institucijah, kot so stalno strukturno sodelovanje, usklajeni letni pregled na področju obrambe, Evropski obrambni sklad in evropski mirovni instrument, da bodo sredstva držav članic za obrambo učinkoviteje uporabljena.

5.7 Javna naročila na področju obrambe in strukture evropske obrambne industrije so ključnega pomena za evropsko varnost. Zanje ne veljajo samo pravila trga. Vendar evropske varnosti ne smejo ovirati dragi in neučinkoviti kompromisi. Skupne projekte bi morala določati sposobnost konkurenčne in inovativne industrije, da zagotovi zmogljivost, ne pa nacionalne kvote za projekte sodelovanja.

5.8 Kompas zajema številne pomembne vidike varnosti, vendar pa obveščevalnim podatkom ne namenja dovolj pozornosti. EU bi ga morala posodobiti z vključitvijo jasne analize evropskih obveščevalnih zmogljivosti in konkretnih predlogov za njihovo izboljšanje.

5.9 Nacionalne obrambne sile je treba racionalizirati, tj. vzpostaviti učinkovite skupne poveljniške strukture, ki so navsezadnje podlaga za skupne evropske sile. Oživiti je treba vojaški štab Evropske unije in Evropsko obrambno agencijo.

6. Prispevki civilne družbe k varnosti in obrambi Evrope

6.1 Strateški kompas je pomemben napredek. Treba bi ga bilo razširiti s strategijo evropske zunanje politike, ki vsebuje celovitejši koncept varnosti, ki je skladen tudi s cilji trajnostnega razvoja Združenih narodov in aktivno vključuje civilno družbo.

6.2 Za preprečevanje vojaških spopadov so ključnega pomena večja količina obveščevalnih podatkov ter večje preprečevanje in predvidevanje. Številne države članice EU morajo več vlagati v svoje obrambne zmogljivosti in večina je s tem že začela. To mora biti dolgoročna zaveza, za kar je potrebna podpora civilne družbe. Evropski steber zveze NATO mora zagotoviti vojaško odvratanje, vendar mora EU povečati svoje zmogljivosti, tudi z lastnimi vojaškimi sredstvi, da konkretno preventivno prispeva k miru in stabilnosti v regiji.

6.3 Kot je predlagano v kompasu, bi morala EU podpreti države članice pri izboljšanju njihovega sodelovanja, da bi se zmanjšala neučinkovita razdrobljenost in drago podvajanje njihovih obrambnih zmogljivosti. Dokler EU nima prave pristojnosti za obrambo, bi morala svoja omejena sredstva še naprej vlagati predvsem v civilne politike in mehanizme za preprečevanje konfliktov. Na tem področju lahko civilna družba močno prispeva s svojimi družbenimi in gospodarskimi mrežami ter velikim potencialom za javno in kulturno diplomacijo.

6.4 Svobodna in živahna civilna družba je lahko samodejni stabilizator v času krize, ki načenja evropsko varnost. To se je izkazalo na primer pri ruski agresiji, saj milijoni državljanov EU v številnih državah članicah gostijo ukrajinske begunce in jim pomagajo, pri čemer se je izjemna pripravljenost za pomoč pokazala zlasti v državah članicah EU, ki mejijo na Ukrajino. Celovit pristop k varnosti mora vključevati tudi evropsko pripravljenost na izredne razmere in stalno podporo organizacijam civilne družbe.

6.5 EESO poudarja pomen socialne pravičnosti, gospodarskih obetov in okoljske trajnostnosti za varnost. Socialni mir je pomemben pogoj za nenasilje. Omejitev globalnega segrevanja in obvladovanje njegovih posledic sta nujna za ohranjanje družbenega reda in miru na svetu.

6.6 EESO predlaga javne forume za strateške razprave, da bi civilna družba lahko prispevala k razvoju Evrope, ki štiti pred sovražnimi napadi, katerih namen je spodkopati borbeni duh in politično stabilnost v državah članicah in med njimi, ter je odpornejša nanje. „V boju svetovnih sil za prednosti ni odločilna vojaška ali gospodarska moč, temveč temeljne značilnosti družbe.“⁽⁴⁾

6.7 EESO, njegova strokovna skupina za zunanje odnose REX, v zvezi z vprašanji obrambne industrije pa tudi posvetovalna komisija za spremembe v industriji (CCMI)⁽⁵⁾, imajo lahko osrednjo vlogo v dialogu med politiko in družbo o varnosti v Evropi in svetu. EESO bo še naprej pozival k rednemu posodabljanju strateškega kompasa in k temeljiti oceni novih povezanih pobud, kot je obrambni sveženj.

6.8 Ruska agresija in sistemsko tekmovanje s Kitajsko kažeta na to, da EU ne sme izgubljati časa pri prilagajanju geopolitičnim razmeram. V liberalnih demokracijah je to mogoče doseči le s tesnim sodelovanjem s civilno družbo in njeno politično podporo.

V Bruslju, 24. januarja 2023

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

⁽⁴⁾ Mazarr, M. J.: *What Makes a Power Great. The Real Drivers of Rise and Fall, Foreign Affairs*, julij/avgust 2022, str. 52.

⁽⁵⁾ <https://www.eesc.europa.eu/sl/sections-other-bodies/sections-commission/consultative-commission-industrial-change-ccmi>